

JELNYELVI OKTATÁS AZ INTERKULTURALITÁS JEGYÉBEN

SIGN LANGUAGE EDUCATION IN TERMS OF INTERCULTURALITY

BUDAI TÍMEA¹

A kultúra kommunikáció, a kommunikáció kultúra.
(Edward T. Hall)

Jelen tanulmány a jelnyelvi és a jelnyelven történő oktatás interkulturális aspektusait mutatja be. Az interkulturális kommunikáció, amely lehetővé teszi az eltérő kultúrák, közösségek és a másság elfogadását, valamint a kultúrák között fennálló konfliktusok kezelését, meghatározó a magyar siket közösség társadalmi integrációja és anyanyelvének elismerése szempontjából is.

Kulcsszavak: interkulturális/interkulturalitás, siket közösség, oktatás, jelnyelv

The paper presents the intercultural aspects of sign language and academic programmes in sign language. Intercultural communication, which makes possible the acceptance of the different cultures, communities and otherness and the treatment of the conflicts existing between cultures, also has a decisive role in the Hungarian deaf community's social integration, and in the acknowledgement of their mother tongue.

Keywords: intercultural/interculturality, deaf community, education, sign language

BEVEZETÉS

Dolgozatom elsődleges célja a Magyarországon élő siket közösség kultúrájának elhelyezése napjaink inter-, illetőleg multikulturális világában, s ezzel összefüggésben a jelnyelvi és a jelnyelven történő oktatás interkulturális vonatkozásainak bemutatása. Az interkulturális kommunikáció adta lehetőségek lehetővé teszik az eltérő kultúrák, közösségek és a másság elfogadását, a kultúrák között fennálló konfliktusok kezelését. Ennek megfelelően térek ki dolgozatomban az interkulturalitás mint jelenség rövid elméleti meghatározására, a siket-kultúrájának, valamint a siketek anyanyelvének, a magyar jelnyelvnek az ismertetésére, párhuzamba állítva mindezt az interkulturalitás oktatásban betöltött gyakorlati szerepével, amely esetünkben a siketkultúra és a jelnyelv elfogadásának alapját képezi.

1. AZ INTERKULTURALITÁS MINT JELENSÉG

Az interkulturalitás, illetőleg multikulturalitás évszázadok óta fennálló jelenségek, hiszen az egyes kultúrák egymás mellett élése és kapcsolatai mind gazdasági, politikai, vallási, mind egyéb tekintetben szükségszerűen eredményezték a különböző kulturális csoportok

¹ BUDAI Tímea
hallgató
Miskolci Egyetem
3515 Miskolc-Egyetemváros
btimea21@gmail.com

egymásra hatását. „A XXI. század a multikulturális társadalmak idősza” – írja pedagógiai munkájában Ludányi Ágnes (LUDÁNYI 2007: 3). Az inter- és multikulturális társadalmak létrejöttét a második világháborút követő évek teszik a szakemberek, ugyanis a háborút követő béketárgyalások, a gazdasági és politikai, illetőleg a békét fenntartó katonai helyzet eredményeként kezdődött meg a folyamat felgyorsulása (URBÁN 2010, LÉNÁRT 2010).

Az interkulturalitás, illetőleg interkulturális fogalmának egyértelmű definíciója Henning Johansson nevéhez fűződik, aki az interkulturális folyamatot állandó mozgásban lévő olyan cselekvési elemként képzei el, amely feltételezi a résztvevők találkozását és befolyásoltságát térben és időben, a kontextusnak megfelelően (ARDELEAN 2000). Az interkulturalitás olyan interakciót, cserét feltételez, amelynek célja a határok átlépése következtében létrejövő és a közösség minden tagja által elfogadott és használt jelentésmező létrehozása. Carmel Camilleri véleménye szerint „interkulturálisnak minősül minden olyan tevékenység, amely különböző kultúrák képviselői közötti kapcsolat kialakítására irányul, és célja legalább az együttélésből adódó bonyodalmak megelőzése, vagy még jobb esetben az, hogy hozzájáruljon az együttélésből adódó előnyök kiaknázásához” (CAMILLERI 1990:12).

Ami a multikulturalitást illeti, a multikulturális nevelést a nemzetközi pedagógiai szakirodalomban gyakran az interkulturális nevelés szinonimájaként használják. A multikulturális nevelés figyelembe veszi a sokszínű, sokféle kulturális háttérrel rendelkező társadalomban megfogalmazódó eltérő igényeket, szükségleteket, a plurális értékeket” (LUDÁNYI 2007: 6).

2. ÖSSZEFÜGGÉSEK NYELV, KULTÚRA ÉS KOMMUNIKÁCIÓ KÖZÖTT

Az egyes kultúrák közötti kapcsolat fenntartásának legalapvetőbb módja a kommunikáció, a nyelv használata, nem véletlen tehát, hogy a kezdeti vizsgálatok erre a kérdéskörre irányultak, megalapozva ezzel az interkulturális kommunikáció mint új tudományág létrejöttének alapjait. Szakemberek szerint a kutatási terület „tárgya annak vizsgálata, hogy miként valósulhat meg torzítás és félreértés nélkül az információcsere többnyelvű környezetben, eltérő kulturális háttérrel rendelkező személyek között” (SIMIGNÉ 2003: 47), hiszen az eltérő kultúrák együttélése problémák forrása lehet, amely adódhat mind az eltérő kulturális sajátosságokból, mind pedig a különböző nyelvek használatából, így a kommunikáció hiányából is.

A mindennapjainkat meghatározó inter- és multikulturalitás jelenségének megértéséhez szükségünk van arra, hogy értelmezzük a kultúra és a kommunikáció, illetőleg kultúra és nyelv viszonyát. A kultúra komplex jelenség, ezt bizonyítja az a Kroeber és Kluckhohn által megjelentetett 1952-es tanulmány is, amely a kultúra 164 meghatározását sorolja fel. A 164 definíció kapcsolódási pontja az, hogy mindegyik a társadalom valamely kisebb vagy nagyobb csoportjának életstílusára, társadalmi és kulturális (anyagi és szellemi javak egyaránt) örökségére, a csoport tagjainak világszemléletére, viselkedésmintákra vagy konfliktuskezelési mintázatokra (hatékony kommunikáció elérése) vonatkozik (SIMIGNÉ 2010: 75).

A kultúra fogalmát illetően azóta is számos definíciót alkottak a kutatók, újabb szempontokból közelítették meg a jelenséget, egész sor új tudományos munka jelent meg, ám máig sincs egyetértés abban a tekintetben, hogy melyik a legmegfelelőbb kultúra-meghatározás. Geert Hofstede szociálpszichológus véleménye szerint a kultúra egy olyan tanult, csoportspecifikus, tehát „kollektív szellemi beprogramozás, amely az emberek egy csoportját vagy kategóriáját megkülönbözteti egymástól” (HOFSTEDE 1994: 5). Különböző szintjei vannak annak megfelelően, hogy az egyén milyen csoportoknak lehet tagja az élet-

ben: nemzeti, regionális, etnikai, nyelvi, nemi, generációs, társadalmi és szervezeti, illetőleg a társadalom szűkebb csoportjai által meghatározott, például rokon, munkahelyi, baráti stb. (URBÁN 2010: 9).

Amennyiben elfogadjuk a kultúra fogalmának azon aspektusát, amely szerint az az eltérő kulturális háttérrel rendelkező egyének közötti hatékony kommunikáció létrejöttét eredményezi, azaz a kérdés a konfliktuskezelésre, egymás kölcsönös megértésére és elfogadására (a *másság* elfogadására) vonatkozik – a kommunikáló feleknek saját kultúrájuk által feltételezett konvencióival, szokásaival együttműködve –, akkor ez nemcsak kultúra és kommunikáció, hanem nyelv és kultúra kölcsönös kapcsolatát is eredményezi. Nyelv és kultúra ugyanis kölcsönösen feltételezik egymást, ám csak később döbbenünk rá erre, Falkné Bánó Klára kutató szerint akkor, amikor „más kultúrák tagjaival kommunikálunk, gyakran a miénktől nagyon eltérő nyelvekkel, szabályokkal és normákkal találkozunk, és ezek a találkozások egyrészt tudatosítják bennünk saját kultúránk sajátosságait, ugyanakkor pozitív érzések, illetve a családottság érzésének forrásai is lehetnek” (FALKNÉ 2008: 14–15).

3. SIKETKULTÚRA: SAJÁTOSÁGOK, ADOTTSÁGOK

A kultúra fogalma és annak a nyelvvel (a kommunikációval) való viszonya vizsgálatok a szakemberek különböző, leginkább egymástól távoli földrajzi helyekhez kötődő és társadalmi szempontból is igen eltérő kultúrákról szoktak beszélni. Csak ritkán merül fel a lehetősége annak, hogy azonos földrajzi területen, egy adott nyelvközösségen belül eltérő nyelvhasználat és eltérő szokásrendszerek alakuljanak ki, pedig lehetséges, ahogyan azt a siketek kultúrája, a siket közösség és anyanyelvük, a jelnyelv is bizonyítja.

Magyarország területén a lakosságnak közel 10%-a él együtt valamilyen mértékű hallássérüléssel (KÓSA–LOVÁSZY–TAPOLCZAI 2003: 7). Becslések szerint közel 60 ezer siket és 300 ezer nagyothalló személyt foglal magába az a közösség (HATTYÁR 2000, VASÁK 2005), melynek tagjai közül nagyon sokan kommunikációs céljaik megvalósítására a magyar jelnyelvet használják. A siketek a hallás hiánya miatt vizuális úton jutnak információhoz, és mondanivalójukat szintén a vizuális csatornán keresztül továbbítják. Korábban a társadalom egyszerűen fogyatékkal élőknek tekintette a siketeket, csupán a jelnyelvi törvény (2009) tette lehetővé számukra, hogy elinduljanak azon az úton, amely a nyelvi kisebbség kialakulásához és ezen belül sajátos kulturális szokások kialakításához vezet. Rendkívül fontos tény ugyanakkor, hogy a „siketek jelnyelve, mint kisebbségi nyelv hivatalos státuszt kapott, mert ez azt is jelenti, hogy a törvény elismerte a két nyelv és két kultúra azonos földrajzi környezetben való létezését, illetve létjogosultságát” (SIMIGNÉ 2010: 158).

A hangzó nyelvet beszélők és a jelnyelven kommunikálók között az interkulturális kommunikációnak egy sajátos formája valósul meg, amely egyrészt az együttélésből, másrészt a siketek anyanyelvének, a magyar jelnyelvnek a sajátosságaiból adódik. Bár zárt közösségről van szó, amelynek kialakulása elsősorban a kirekesztettség és a hátrányos megkülönböztetés, valamint a siketoktatás intézményesülésének eredménye, a hallássérültek nem elkülönülve élnek a többségi halló társadalomtól. Nap mint nap találkoznak egymással, s ebből kifolyólag használják a hangzó magyar nyelvet és a magyar jelnyelvet vagy ezek kombinációit, az úgynevezett kontaktkódokat (jelelt vagy jellel kísért hangzó magyar nyelvet).

S hogy miben rejlik a siketkultúra igazi sajátossága? A kérdés megválaszolásához először is tisztáznunk kell magát a siket kultúrát, amely Lakos Renáta véleménye szerint a közösség által használt definíció, ugyanakkor nem jelenti „a kultúra siketségét, tehát nem jelenti azt, hogy ez kizárólag a siket személyek hangtalan kultúrája lenne. A siket kultúra

nyitott, értelmezhető azok számára is, akik hallanak, de ismerik a közösség nyelvét – a jelnyelvet – és van közvetett tapasztalatuk a hallássérülésről. Ennek a kultúrának a siket „kultúraságot” jelentő elemei nem a nemzeti hovatartozásból, nem a magyarságból erednek, hanem a siketiségből mint identitásból” (LAKOS 2013: 63). Ugyanakkor a közösség, a kultúra és a nyelv elválaszthatatlan jelenségek egymástól, hiszen a siket közösség tagjai kulturális kapcsolatban állnak egymással, szellemi (jelnyelv) és tárgyi javakat birtokolnak, hasonló problémákkal küzdenek (például előítéletesség, információkhoz való egyenlőtlen esélyű hozzáférés, kommunikáció akadályozottsága) és egy egységként állják meg helyüket a hallók alkotta közösségben, amelyben a siketség és a jelnyelv nemcsak az identitás, hanem a kulturális másság kifejező eszköze is (LAKOS 2013: 64).

A nyelvhasználatot tekintve a siketek kétnyelvűek és önálló kultúrával rendelkeznek, amely sok területen fedi a többségi társadalom kultúráját, így nemcsak kétnyelvűnek, hanem kétkultúrájúnak is tekinthetjük tagjait (GROSJEAN 1992), mégis vannak e kultúrának olyan jellegzetességei, amelyek minden más kultúrától megkülönböztetik azt, s ez nem más, mint a jelnyelv, a siketek kommunikációjának leghatékonyabb eszköze, a közösséghez való tartozás, az identitás kifejezője, s egyben problémák forrása is, amennyiben a hallókkal való interakciót vagy az információhoz való hozzájutást tekintjük.

Vasák Iván *A világ siket szemmel* című munkájában saját és sorstársai tapasztalatain keresztül mutatja be a siketek világát, amely csaknem teljesen rejtve van a halló társadalom elől, mintegy peremhelyzetbe kerül, hiszen az elmúlt évek nyilvános fórumai ellenére az átlagember, a laikus számára még mindig megdöbbentő, ha siketekkel találkozik. Akár a metrón, a villamoson lát jelelő embereket, az élmény szokatlanul hat rá, tekintetét elfordítja, s nem vesz tudomást a többségi társadalom ezen csoportjáról. E visszautasító magatartás mögött az évtizedek alatt berögződött tévhitek, sztereotípiák is meghúzódnak, ami miatt a siketek zárt kultúrát alkotnak, s csak akkor érintkeznek hallókkal, ha nagyon muszáj (például személyes ügyeiket intézik, orvoshoz mennek, szolgáltatásokat vesznek igénybe). Ez a viselkedés azonban gátlásokhoz, kisebbséghez, szegregációhoz vezet.

A jelnyelv használatából adódik egy másik sajátosság is, amely megkülönbözteti a siketeket a hallóktól: a hallás útján elérhető információhoz való hozzáférés teljes vagy részleges hiánya, hiszen az auditív csatorna jeleit nem érzékelik (nem hallják az iskolai csengőt, ha valaki a hátuk mögött közeledik feléjük, ha nyílik az ajtó vagy szól az ébresztőóra) (SIMIG–SIMIGNÉ 2011). A kommunikáció során a szemtől szembeni – face-to-face – kontaktus elengedhetetlen számukra, ahogyan az egymással való kontaktus kialakítása is sajátosan működik: (villany fel-le kapcsolása, lábbal dobogás, étkezéskor az asztal ütögetése) (LAKOS 2013), s az információhoz jutásból adódnak másféle szokások is, olyan kulturális sajátosságok, amelyek elsősorban a közösségen belül nyilvánulnak meg. A siketek gyakran csoportot alkotva kommunikálnak, a laikusok szerint „mutogatnak”; kommunikációjukat a hallókétól eltérő hangadások és erőteljes gesztikuláció kíséri, ami zavarba ejti a hallókat; ha korábban nem ismert siket személlyel találkoznak, az első kérdésük igen gyakran az iskolára, a tanárra vonatkozik, ezáltal tudják elhelyezni az adott személyt az ismeretségi körükben. Kommunikációjuk során olyan témák is előkerülnek, amelyekről a hallók nem szívesen beszélnek, ugyanakkor a siketeknek sorstársaikkal való interakciója az, amely által információhoz juthatnak, amely által értesülhetnek a környezetükről, a világról.

A hallás hiánya, mintegy „kárpótlásul – másban teszi gazdagabbá a siket embert: lelki életük sokkal mélyebb, mint a hallóké. Ez magyarázza, hogy nálunk jobban őrzik a barátságot, sokkal érzékenyebbek, érzelmeiket – akár pozitívak, akár negatívak – igen intenzíven élik meg. Bár szóbeli kifejezőkészségük általában szegényesebb, a hallás kompenzálásaként többi érzékszervük kifinomultabb, jobb megfigyelők, nonverbális kommunikációjuk [mi-

mikájuk és gesztusaik] jóval gazdagabb a hallókénál” (VASÁK 2005: 33). Társaságkedvelő emberek a siket kultúra képviselői, akik a rendezvények, több napos kirándulások, táborok és kulturális események által formálják és tartják össze a közösségüket. Ebben segít számukra a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) érdekvédelmi szervezet, annak megyei és helyi kirendeltségei, valamint a kapcsolattartást, információszolgáltatást megkönnyítő *HASÉ: Hallássérültek* című havilap és internetes portál is.

A kulturális jellegzetességek megőrzése minden közösség számára fontos, ám ugyanennyire lényegesnek tartom a nyitást is esetünkben mindkét oldal, a hallók és a siketek részéről egyaránt, hiszen a két közösség egymás mellett élése jelentős feladatokat ró az élet minden területére. A siketeknek is nyitniuk kell, meg kell engedniük, hogy betekintsünk életükbe, kultúrájukba, vállalniuk kell önmagukat a nyilvánosság előtt, hogy a hallók belásák: „ideje fejlődniük a türelem, az empátia, az alkalmazkodás terén” (VASÁK 2005: 36). A hallók részéről is gyökeres változásokra van szükség, nyitásra és nem elfordulásra, amit a jelnyelvoktatás, a jelnyelven kommunikálni tudó emberek, a közös programokon való részvétel és közös klubok létrehozása tehet lehetővé. Hiszen, bár a siketek számára a „beszéd nem tartozik a pozitívan megítélt cselekvések közé, ám a jelnyelvet akár alacsony szinten használókat is nagyon hálásan fogadják” (NAGY 2009: 180).

Az együttélés tehát amellett, hogy gazdagítja az országon belüli multikulturalitást, a két kultúra közötti interakciót, így az interkulturalitás irányába való elmozdulást is sürgeti. Nem integrációra van szükség, hanem arra, hogy „hogyan küzdhetünk a sztereotípiák ellen, hogyan szemlélhetjük egy másik kultúrából érkező személy szemszögéből saját viselkedésünket azért, hogy megtudjuk partnerünk verbális és nem verbális kommunikációjának szándékát és jelentését, és hogy elkerüljük a kommunikációs félreértéseket és problémákat” (BAJZÁT 2014: 408) annak érdekében, hogy kellő empátia gyakorlásával megkönnyíthessük az ő és a saját életünket, hogy emberek maradjunk és emberséget tanuljunk egymástól.

4. JELNYELVI ALAPISMERETEK

A laikusokban a mai napig számos tévhit él a jelnyelvről és az azt használó siketokről (HATTYÁR 2000, 2008; LANCZ–BERBECO 2004; SZABÓ 2003; VASÁK 2005), amelyek közül a legelterjedtebbek:

- a) aki siket, az néma is;
- b) a siketség fogyatékoság és más, elsősorban értelmi fogyatékosággal párosul;
- c) egyetlen jelnyelv létezik a világon, azaz a jelnyelv egyetemes, univerzális nyelv;
- d) a jelnyelv a pantomimhez hasonló, szorosan összefügg azzal, és végül
- e) a jelnyelv nem nyelv, nem rendelkezik önálló grammatikai szabályokkal, a hangzó nyelvek jelelt vagy jellel kísért formáinak tekintik (SZABÓ 2003).

Mindezen elképzelések, tévhitek, hiedelmek azonban tévesek, hiszen William C. Stokoe, aki elsőként végzett nyelvészeti megfigyeléseket és vizsgálatokat, az amerikai jelnyelv kapcsán már az 1960-as években bebizonyította, hogy a jelnyelvek és a hangzó nyelvek közös tulajdonságokkal rendelkeznek, s nemcsak a nyelv Stokoe által vizsgált legsósó, ún. fonológiai szintjén mutatnak hasonlóságot, hanem a további nyelvi szinteken, azaz például a morfológián és a szintaxisén is (STOKOE 1960).

Bár a hazai kutatások rövid időre, csupán egy-két évtizedre tekintenek vissza, ugyancsak alátámasztják a magyar jelnyelv természetes emberi nyelv jellegét, amelyről összefoglalóan Szabó Mária Helga és Cseresnyési László munkáiban olvashatunk. Az általuk felsorakoztatott érvek közül a legfontosabbak:

1. a jelnyelv ugyanolyan komplex rendszer, mint bármelyik másik a hangzó nyelvek közül;
2. a jelek többsége önkényes és mindig konvencionális, hasonlóan a hangzó nyelvek szavaihoz;
3. kompozicionalitás jellemzi, tehát a nagyobb nyelvi egységek jelentése az őket alkotó kisebb nyelvi egységek jelentésén alapul;
4. a kettős tagoltság révén meghatározhatatlan számú, bonyolult és árnyalt jelentést képes közölni;
5. változataiban létezik, ugyanolyan teljes és változatos, mint a halló emberek nyelve;
6. van létező, élő, beszélő közössége;
7. ugyanúgy alkalmas betölteni a megismerő, a kommunikatív funkciót, sőt identitás-jelző funkciói vannak, így rendkívül fontos a siket közösség számára;
8. változik, ami ugyancsak sajátossága a természetes emberi nyelvnek, és végül
9. a használók spontán módon alkalmazzák a jelnyelvet a saját, mindennapi kommunikációjuk során, ezzel együtt pedig a pozitív érzelmi viszonyulás is jellemző használóira (CSERESNYÉSI 2004; SZABÓ 2003).

A jelnyelvek a „környezetükben használt hangzó nyelvektől független, konvencionális jelekből szerveződő, sajátos, jelnyelvenként eltérő szabályok által működtetett önálló természetes rendszerek” – írja tanulmányában Hattyár Helga (HATTYÁR 2000: 778), a jelnyelv „a hallássérült személyek által használt, vizuális nyelvi jelekből álló, saját nyelvtani rendszerrel és szabályokkal rendelkező, Magyarországon kialakult önálló, természetes nyelv” [2009. évi CXXV. törvény 2. § c) pontja].

5. JELNYELVI OKTATÁS ÉS INTERKULTURALITÁS

Annak ellenére, hogy számos hasonlóság figyelhető meg a magyar és a világon élő más siket közösségek között, az őket érintő jogi, nyelvi jogi, gazdasági, oktatási és egyéb területeken történő fejlődés nem ugyanolyan mértékben ment végbe hazánkban, mint például az Egyesült Államokban vagy a skandináv országokban, ahol a siketek jelnyelvről és kultúrájáról szóló ismeretek átadása már sokkal korábban megkezdődött a felsőoktatási intézményekben, BA- és MA-szinten egyaránt.

Az interkulturalitás szellemében Magyarországon először a Miskolci Egyetem vette fel képzési körébe a jelnyelvi alapokat és siketkultúráról szóló ismeretek átadását célzó képzési programját. A jelnyelvi szakértő specializáció, illetőleg jelnyelvi mentor szakirányú továbbképzés keretein belül a hallgatóknak lehetősége nyílik a siket közösség tagjaival való kapcsolat kiépítésére, a jelnyelv elsajátítására, a siketkultúra megismerésére és a siketek viselkedésének megértésére. Ezt célozzák meg az olyan tanegységek, modulok, mint például a

- a) *Bevezetés a pszicho- és neurolingvisztikába; A fogytékosság neurológiai vonatkozásai;*
- b) *Bevezetés az alkalmazott nyelvészetbe;*
- c) *Jelnyelvi alapismeretek, jelgyakorlat; A jelnyelv grammatikája;*
- d) *A siketek nyelvi jogai; Nyelvpolitikai alapismeretek;*
- e) *A siketek oktatása és kultúrája; Siket közösségben eltöltött gyakorlat;*
- f) *Bevezetés a tolmácsolás és fordítás elméletébe; Jelnyelvi tolmácsolási szituációk; A jelnyelvi tolmácsolás etikai és jogi vonatkozásai.*

A Miskolci Egyetem kezdeményezését az ELTE is követte, ahol magyar jelnyelv diszciplináris minor képzésen vehetnek részt az érdeklődők a következő tanegységeket érintve: *Jelnyelv középfokon; A magyarországi siketek története és kultúrája; Szociolingvisztika; Jelnyelvészet; A jelnyelvi tolmácsolás alapjai; Magyarországi jelnyelvi változatok; A két-nyelvűség alapjai; Nyelvi kisebbségek, nyelvi jogok, nyelvi tervezés; Kutatásmódszertan; A jelnyelvészeti kutatások gyakorlata és Terepmunka.*

A Pécsi Tudományegyetemen egyedülálló módon, a képzés nevében is megjelenő interkulturalis kommunikációt középpontba helyezve alakítottak ki jelnyelvi képzést. Ez a jelnyelvi-interkulturalis kommunikációs szakértő képzés, amelynek célja, hogy átfogó ismereteket és tudást adjon olyan tanároknak, orvosoknak, pszichológusoknak, mérnököknek, jogászoknak, kommunikációs szakembereknek, nyelvészeknek, szociológusoknak, színészeknek, ügyfélszolgálati dolgozóknak, idegenvezetőknek és mindenkinek, akik érdeklődnek a kommunikáció nem-verbális csatornáit, illetőleg a jelnyelv és a siketkultúra iránt. A képzést ismertető felhívásban ott találhatók a tantárgyak, kurzusok is, mint például *Jelnyelvi kommunikáció és akadálymentesség; Ismeretek a siketség tárgyköréből; Siketek a társadalomban; Pszichológia és hallássérülés; Protokoll és etikett; Jelnyelvek interkulturalis – nyelvészeti szemmel; Konfliktuskezelés vagy A mediáció alapjai.*

A képzést akkreditáló szakemberek szerint e végzettség az alábbi területeken hasznosítható, illetőleg elengedhetetlen:

- közszolgáltatásokban, például az oktatásban, az egészségügyi ellátás során vagy olyan intézményben;
- bármilyen intézményben, (például szállodákban), ahol jelnyelvhasználók és hangzó nyelvet használók kommunikálhatnak egymással;
- bármilyen (nem csak jelnyelvi) kommunikációs helyzetben, legyen szó üzletkötői, protokoll- vagy médiatanácsadói tevékenységről;
- kutatásban és a felsőoktatásban, tehát olyan intézményekben, helyeken, környezetben, ahol siketek és nagyothallók megfordulhatnak.

ÖSSZEGZÉS

Az inter- és napjainkban egyre inkább a multikulturalitás jegyében kialakított és folytatott képzések nemcsak az idegen nyelveket tanuló egyetemi hallgató számára elengedhetetlenek, hanem az oktatás egyéb szintjein is megfigyelhető a módszer elterjedése és szükségessége. Ludányi Ágnes szerint mindez azért fontos, mert így a diákok hozzájutnak „ahhoz a tudáshoz, olyan attitűdökhöz, viszonyulásokhoz és képességekhez, amelyek egy plurális, demokratikus társadalom hatékony működéséhez szükségesek, és amelyek a különböző csoportokból származó emberek közötti interakciókat, a kommunikáció sikeres működését segítik annak érdekében, hogy a társadalom és a morál a mindenki számára előnyös, közös jót szolgálja.”

Reményeim szerint e módszer minden előnyével együtt nemcsak a többségi halló társadalom tagjai, hanem az olyan sajátos helyzetben élők számára is hatékony eredményekkel fog szolgálni, mint amilyen a magyar jelnyelvet használó siket közösség, amely nemcsak önálló, természetes nyelvvel, de önálló kultúrájával hazánk harmadik legnagyobb nyelvi és kulturális kisebbségét alkotja. Ehhez az első lépés pedig nem más, mint az élet minden területén jelenlévő érdeklődés a *másság* iránt és annak elfogadása a különböző kultúrák és az egyes kultúrákon belül létező kultúrák tagjai között. A *mássághoz* való viszony, a *másság* elfogadása az egyes kulturális közösségek között ugyanis sajátos helyzetet eredmé-

nyezhet, amikor nem a hagyományos értelemben vett kultúráról van szó, hanem olyanról, mint amilyen a siketkultúra.

IRODALOM

- ARDELEAN, Laura 2000. *Érvelés: Miért „Transsylvania” Interkulturális Akadémia?* Interneten: http://www.transindex.ro/magazin/2000_03_10_4/index3.html (Letöltés: 2015. 03.18.)
- BAJZÁT Tünde 2014. Az interkulturális kommunikatív kompetencia fejlesztési lehetőségei a felsőoktatásban. In: TORGYIK Judit (szerk.): *Sokszínű pedagógiai kultúra: II. Neveléstudományi és szakmódszertani konferencia*. Komárom, 408–413.
- CAMILLERI, Carmel 1990. Les conditions de l’interculturel. In: *Intercultures* 9. Paris: Sitar-France. 11–17.
- CSERESNYÉSI László 2004. *Nyelvek és stratégiák*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- FALKNÉ BÁNÓ Klára 2008. *Kultúraközi kommunikáció. Az interkulturális menedzsment aspektusai*. Budapest: Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zrt.
- GROSJEAN, Francois 1992. The bilingual and the bicultural person in the hearing and in the deaf world. *Sign Language Studies*, 77: 307–320.
- HATTYÁR Helga 2000. A siketoktatás elméleti és gyakorlati kérdései. *Educatio*, 9. évf. 4. szám, 776–790.
- HATTYÁR Helga 2008. *A magyarországi siketek nyelvelsajátításának és nyelvhasználatának szociolingvisztikai vizsgálata*. Doktori disszertáció. ELTE BTK.
- HIDASÍ Judit 2004. *Interkulturális kommunikáció*. Budapest: Scholar Kiadó.
- HOFSTEDE, Geert 1994. *Cultures and Organisations. Software of the Mind*. London: Harper Collins Publishers.
- LAKOS Renáta 2013. Gondolatok a siket kultúráról. *Kultúra és közösség*, 4. évf. 1. szám, 63–68.
- LANCZ Edina–BERBECO, Steven 2004. *A magyar jelnyelv szótára*. Budapest: Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége.
- LÉNÁRT Levente 2010. Interkulturális kommunikáció. In: SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta–CSETNEKI Sándorné BODNÁR Ildikó–KEGYESNÉ SZEKERES Erika (szerk.): *Az interkulturalitás aspektusai*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 14–18.
- LUDÁNYI Ágnes 2007. *Inter- és multikulturális nevelés a pedagógusképzésben*. Módszertani Kiadvány. Eger: Eszterházy Károly Főiskola. (Kompetencia-alapú programok elterjesztése a tanárképzésben, 1.)
- NAGY Péter 2009. Siketkultúra. In: LENDVAI Endre (szerk.) *Translatologia Pannonica I*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem BTK Fordítástudományi Kutatóközpont, Szlav Filológiai Tanszék, 179–181.
- SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta 2003. *Bevezetés az alkalmazott nyelvészetbe*. Egyetemi jegyzet. Miskolc.

- SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta 2010. Interkulturalitás és fordítás. In: SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta–CSETNEKI Sándorné BODNÁR Ildikó–KEGYESNÉ SZEKERES Erika (szerk.): *Az interkulturalitás aspektusai*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 73–89.
- SIMIG Ákos–SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta 2011. *A jelnyelvi kultúra mint a multikulturalizmus része Magyarországon*. Publikálásra elfogadva. Besztercebánya: Bél Mátyás Egyetem.
- STOKOE, William C. 1960. *Sign Language Structure: An Outline of Visual Communication Systems of the American Deaf*.
- SZABÓ Mária Helga (szerk.) 2003. *A jelnyelv helyzete a kutatásban, az oktatásban és a mindennapi kommunikációban*. Pécs–Budapest: Pécsi Tudományegyetem Doktori Iskola–Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége.
- URBÁN Anna 2010. Az interkulturális kommunikáció története és szerepe az oktatásban. In: SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta–CSETNEKI Sándorné BODNÁR Ildikó–KEGYESNÉ SZEKERES Erika (szerk.): *Az interkulturalitás aspektusai*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 8–13.
- VASÁK Iván 2005. *A világ siket szemmel*. Budapest: Fogyatékosok Esélye Közalapítvány.

FORRÁSOK

2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról.